

Ardent Aspiration

פרשת וירא תשפ"ג

GENESIS

18 / 1-8

PARASHAS VAYEIRA

Hashem appeared to him in the plains of Mamre while he was sitting at the entrance of the tent in the heat of the day. ² He lifted his eyes and saw: And behold! three men were standing over him. He perceived, so he ran toward them from the entrance of the tent, and bowed toward the ground. ³ And he said, "My Lord, if I find favor in Your eyes, please pass not away from Your servant."

3

RASHI ELUCIDATED

The Holy One, Blessed is He, brought the sun out of its sheath, i.e., He made it shine intensely, so as not to trouble [Abraham] with guests. ¹ **Because [God] saw [Abraham] aggrieved - that there were no visitors coming, He brought the angels to him in the form of men.** ²

2

Artsroll

come pure enough to be a resting place for God, as it were. To spare Abraham the physical strain of caring for guests, God brought a heat wave so that no wayfarers were up and about that day. But Abraham longed for guests, because a tzaddik is never content with past accomplishments; he seeks to serve God at all times. In Abraham's case, his manner of service was through being kind to people, thereby drawing them into his orbit so that he could inspire them with his example to learn about and serve God. In response, God sent him three angels in the guise of people, and Abraham ran to invite them in and serve them personally, despite his age and illness. He also pressed Ishmael into service, for education of the young must be practical; theoretical preaching about kindness will fail to achieve the desired result unless it is accompanied by acts of kindness.

מסילות בלבנם

ואולם אצל המעמיק להתבונן אין בהבנה זו כדי להניח את הדעת. (א) מבלי להיכנס לשאלת הידיעה והבחירה אצל הבורא ית"ש, גם בן אדם שהכיר מקרוב את מדתו של אברהם היה יכול להבין מראש שלא ימצא מרגוע לנפשו הצמאה והכמהה לעשות חסד, ומכל שכן שהיה דבר זה גלוי וידוע לפני הבוחן לבבות ית"ש שמצא את לבבו נאמן לפניו, ואם כן מעיקרא מאי קא סבר כביכול להועיל עם הוצאת חמה מנרתיקה? (ב) אחרי שראהו מצטער ונתברר בפועל שחום היום לא הועיל לתת לו מנוחה, אם כן במקום להביא מלאכים היה אפשר להחזיר המצב לטבעו, שתשיב החמה לנרתיקה ויהיו בני אדם עוברים ושבים כהרגלם מימים ימימה? (ג) הקצור קצרה יד ה' להביא בדרך נס כמה אנשים ממש, ומה צורך היה להטריח עבורו מלאכי מעלה?

יט

המוכ

פרשת וירא

שמן 5

ברש"י על כחם היום מהגמרא (ב"מ פ"ו) הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא המלאכים עליו בדמות אנשים עכ"ל וקשה לי דאם רצה הקב"ה שאכן יקיים מצות הכנס"א למה לא החזיר את החמה לנרתיקה ויהי יום רגיל ויבואו אורחים רגילים, ומוכח מזה דבאמת הי' פטור

משה

וירא

חיי 6

צד

ועוד יש להבין, מה שהביא הקב"ה מלאכים, וכי זה מצות הכנסת אורחים שביקש אברהם אבינו לקיים, הלא לא אפשר לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, שהרי אינם צריכים למאכל ולמשתה. ולמה לא הביא הקב"ה אנשים ויאכילם, ובהם יקיים אברהם מצות הכנסת אורחים.

7a

הבנת הדברים על פי גירסא דינקותא היא, דאכן מצד חוליו פטור היה מן הדין, כי "אונס רחמנא פטריה" (ע"ו נד א), אבל אברהם איש החסד לא השלים עם הפטור, אלא היה מתכוין לעשות לפניו משורת הדין ולטרות בגופו. על כן הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה להביאו לידי פטור מצד המצב, כדי שינוח ביום חליו. ומן הסברא דבזמן שסיבת האונס אינה מפאת הגוף כוחו ויכולתו, רק מחוסר והעדד הנצרכים, שאין עוברים ושבים הזקוקים למזון ומחיה ולא שייך קיום המצוה כלל ועיקר, שוב אין מקום לטרות ולהצטער.

ועדיין אנו צריכין למודעי, אם אמנם היה צורך במצב שלא יגיעו אנשים, הלא הרבה דרכים למקום לעשות כן באופנים שבעיניים, כגון על ידי רוח סערה עושה דברו וגשם זלעפות המונע מאנשים לצאת ולבא, מדוע נעשו הדברים באופן של שינוי סדר הבריאה, בהוצאת חמה מנרתיקה?

7b

א. "עולם חסד יבנה" (תהלים פט ג), על כן יזהר במאד מאד בגמילות חסדים, ויראה שלא יהא שום יום מימי חייו בלי גמילות חסדים, או בגופו, או בממונו, או בנפש דהיינו שמלמד תורה עם חבירו או עם בן חבירו. וסימנך (שם נב ג): "חסד א-ל כל היום". על כן בכל יום ויום יהדר אחר איזה גמילות חסדים, ואז יתנהג עמו הקדוש ברוך הוא במדת החסד (של"ה סוף מסכת פסחים).

1. The fact that God's appearance to Abraham took place in the heat of the day seems irrelevant to the event and discussion recorded here. It is included to teach us that God wanted to keep travelers from disturbing Abraham. People would refrain from traveling because of the intense heat (Gur Aryeh). It is written as an allusion to Malachi 3:19, "For, behold! The sun is coming, burning like a furnace," in which יום is used in the sense of "sun" (see Rashi to the verse in Malachi, and Bereishis Rabbah 48:8; see also Rashi to 3:8 above and note 1 there).

של אברהם אבינו, שהקפידו שלא יעבור עליהם יום ללא עשיית איוו פעולה של חסד.

86

אך לא כך אברהם אבינו, שמדת החסד היתה טבועה בדמו ובנפשו והיה זקוק לכך כאויר לנשימה, על כן בכל מקרה היה מצטער כשלא היו אורחים באים, וחשש שמא יעבור עליו יום ללא הכנסת אורחים. וכידוע גם ממדתם של צדיקים גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בכריתו

10

lack of guests? Had this been a situation in which he was obligated to perform a certain mitzvah but was prevented from doing it by uncontrollable circumstances, he would have been justified in feeling sad that he could not discharge his obligation. But here, with no guests in sight to invite, there was no obligation at all over which he should feel distressed! He was like someone who sits and mopes during the week because he cannot perform the mitzvos of Shabbos — there was no point to it.

We have to say, then, that Abraham simply had a love for doing acts of kindness. As we shall explain elsewhere,² it is itself a mitzvah to desire to be involved in mitzvos, in particular acts of kindness, in the same way that people desire certain foods or other physical pleasures. The fact that the food they want is not in front of them does not take away their hunger for it; the only way to accomplish that is to find that food and eat it.

Such was the intensity of Abraham's hunger to do kindness; even though potential guests were not available, he still thirsted for the mitzvah. This same desire to do Hashem's will was what impelled Moses to designate three cities of refuge on the east side of the Jordan River, in the lands he had conquered from Sichon and Og. Even though he knew that the mitzvah would not be completed until all six cities had been set aside after his death,³ he nonetheless had a desire to do something connected with a mitzvah.

Seemingly, this was also the motivation of the men who were ritually impure when Hashem commanded the Jews to bring the Korban Pesach in their second year in the Wilderness (see Bamidbar 9:7). Although they were exempt from the mitzvah because of their impurity, they still requested to be included in a Korban Pesach which was being slaughtered for a group of pure people and to have the blood sprinkled for them, even though they would not be able to actually participate in the mitzvah. As we have said, even though they could not perform the mitzvah, they simply wanted to have some degree of involvement with it, exclusively out of love of being connected to Hashem's mitzvos.

The blessing for a newly circumcised infant is that "he enter into the Torah, the marriage canopy, and good deeds." It would seem that the expression, the Torah, should include good deeds as well, because if one learns Torah without intending to keep the mitzvos, it would have been

better if he had never been born, as the Rabbis state, and, without Torah, one cannot be pious. So why the double expression? The answer is that we bless the child that he should love the mitzvos, that he should perform them even if by Torah law he can exempt himself, such as terumah and tithes, and tzitzis, from which he can be exempt by wearing only such garments that do not require tzitzis. To attain this special love of mitzvos, a separate special blessing is required.

בבחינה זו יש לומר, שזאת הייתה גם כוונת הקב"ה צוה שהוליד חמנו מנרתיקה, כי עתה אחר שכבר קיים מצוות אצינו מצוות מילה, וזכה להיות שלם בכל רמ"ח אבריו, ונתקיים צו מאמר ה' (בראשית י"ב) הטהלך לפני והיה תמים, רצה הקב"ה

136

506

ויבואר הענין הזה, על פי מה שהקשו המפרשים, למה המתין הקב"ה ולא רצה לאצרהם לקיים מצוות מילה עד עת היותו בן ז"ט שנה, וכמה טעמים נאמרו בזה, ואחד מהם, על פי הידוע, כי עיקר ערך קיום המצוה היא לפי המחשבה שבה באיזה כוונה ופנימיות הלצ האדם מקיימה, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא י"ב) וחי בהם אי ה', פי' שזריך לקיים המצוות צנחנית חי, צחיות פנימי, ודרשו חז"ל (יומא פ"ה) וחי בהם ולא שימות בהם, שלא יקיימם צנחנית מת, בגוף לצד צלי נשמה וחיות, ועל זה אמר דוד המע"ה (תהלים קטו י"ז) לא המתים יהללוה, פי' ממצוה הנעשית

צנחנית מת, צלי חיות פנימית, אין שמו יתברך מתהלל. וכן אמר הכתוב (ט"ז ק"ח י"ז) לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה' שבעת. שאספר מעשי יה', היינו בעת קיום המצוה והמנות, לא אהיה צנחנית מת, כי אם צנחנית חי.

ולבן אמרו חז"ל (שבת ס"ג) חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. כי עיקר קיום המצוה הוא המחשבה שבה, וכיון שצמחשבה רצה לקיימה, נחשב כאילו עשה, אף שלא קיימה בפועל, וכמו בספרים הק', כי כאשר האדם קיים מצוה בלעוף כוה, צמחשבה צלצל בלא מעשה, כי נאנס מלעשותה, חשובה לפני הקב"ה יותר מאשר מקיים מצוה צמחשבה בלא מחשבה, כי נשמה בלא גוף חשובה יותר מגוף בלא נשמה.

לבן כאשר קיים מצוה אצונו ע"ה מצוות מילה, אשר מצוה זו היא שורש לכל מצוות התורה, והכנה לכל הדורות הבאים, רצה הקב"ה שתוגדל צו הכוונה הפנימית צדדגא גדולה מאוד, כי כפי ערך הפנימית שבה, כן תוגדל מעלת המצוה, ותוגדל מעלת כל הדורות העמידים ללאה ממנו. לכן מנעו ה' מלקיים מצוה זו כל השנים עד כה, כדי להגדיל בקרבנו ההשתוקקות אל

המצוה, לאמר מתי תבוא לידי ואקיימנה, וממילא כאשר קיימה אחר כך בפועל, קיימה באש קודש אשר צער צו בכל השנים עד כה. ואילו היה צידו לקיים המצוה מעת שהכיר את צוראו, לא הייתה ההשתוקקות גדולה כל כך, ולא הייתה נעשית באש קודש כל כך.

13a

גם מלות הכנסת אורחים, אשר זאת הימא
 מדמו העיקרית ופעולתו כל ימי חייו,
 * חושלם זו דרגת יתר גדולה, כי בעת אשר
 קיימה בכל השנים שעברו, לא גדלה בקרבנו
 כל כך ההשמוקות אל המלצה, כיון שהיה
 בידו לקיימה תמיד. לכן הוסיף הקב"ה ממה
 מנתיקה, כדי שיטעור על העדר קיום
 המלצה, וזה יגרום שישמוקק לה מאד,
 וממון השמוקות גדולה זו שלח אליו את
 האורחים, ועל ידי זה קיים המלצה במדרגה
 גדולה מאד, בלא קודש אשר צער בו.

☆

וזה לימוד גדול, כי לעולם נמדד ערך
 המלצה לפי רוב חיות הפנימית שבה.
 * וכבר האריך בעל חובות הלצות בהקדמת
 ספרו הק', כי עיקר חשיבות המלצה הוא
 חלק הלב שבה, ושעל זה היא עיקר קבלת
 שכר בעולם העליון, והציא על זה ראיות
 רבות מפורשות מפסוקים ומדברי חז"ל,

וכמה פעמים אין מספר נאמר ונשנה
 במורה יולדקה בו, יצו מדבק. כי זה
 חכלית כל המלות, לבוא לידי דביקות בה,
 ולקיים את הפסוק (דברים ד ד) ואתם
 הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום,
 פשוטו כמשמעו.

15 הלקח והלבוב עב

וראיתי מציאים בשם הגאון רבי ארי' ליע
 מאלין ז"ע דבר נפלא, שאזכרה
 אצינו הי' צדור של סדום ועמורה, שהם היו
 אגשים שעקרו ענין של חסד לגמרי, ועסקו
 רק בזהיפך מזה, והי' להם השפעה גדולה
 וכה גדול לעקור את מדת החסד מן עולם.
 ואזכרה אצינו ע"ה הי' מרכבה למדת החסד,
 שהוא הוריד למטה בזה העולם את המדה
 של גמילות חסדים, ועבודתו הימא לפרסם
 מדת החסד בעולם, ושאנשים יעסקו בחסד
 ולעקור את כל המדה של סדום מן העולם.
 ואי אפשר לפרסם מדת החסד ולעקור מדת
 סדום רק ע"י רבוי עשיית החסד בפרהסיא,
 ועל ידי זה יראו אנשים את החסד שהוא
 עושה, וילמדו ממנו ויעסקו בחסד.

במצא שענין עשיית החסד של אזכרה אצינו
 הי' לו מטרה אחרת חוץ מעצם
 עשיית החסד, שהי' לו גם מטרה ללמד
 לאנשים את ענין החסד, ואין עושים חסד,
 ולא להחזיגש בעשיית חסד, ואזכרה לפרסם
 ולעשות חיליים לעבוד עניני חסד. ולכן אפילו
 אם לפי האמת לא הי' במעשה זה של הגמילה
 למלאכים לאכול מעשה חסד, חלל לפי ראות
 עיני בני אדם שלא ידעו שהם מלאכים וכו'
 נראים להם כאנשים הי' כאן פרסום של מדת
 החסד, ולכן הי' בזה חועלת שלימה אף שהי'
 מלאכים. ואולי יש להוסיף כי לכן כתבה
 התורה מעשה זה דוקא, להורות לנו מה הי'
 מטרת עשיית החסד של אזכרה אצינו ע"ה,
 שהי' כולו עבודה של פרסום מדת החסד
 בעולם ולעשות מרכבה לשכינה ע"י החסד.

ויש מהם המקיימים מצות ה' בדרגת עבד,
 שאינו מקיים מצות אדונו אלא מחמת
 אימה. שמתיירא ממנו, ומי שמקיים בדרך
 זה תורה ומצות, הוא נקרא עבד, שאינו
 * עושה רצונו של מקום, אלא מקיים תורה
 ומצות מחמת שהוא מתיירא ממנו.

ובא לידי ביטוי ההבדל בין העובד את
 בוראו בדרגת בן, העושה רצון אביו
 שבשמים כדי לעשות רצון קונו, לבין
 העובד את השי"ת בדרגת עבד שמקיים
 מצות אדונו מחמת אימה. באופן כשנבצר
 ממנו לקיים רצון השי"ת. כי אם מגמתו
 ומאוויו לעשות רצון השי"ת, הרי
 כשנמנע ממנו לקיים רצונו יתברך,
 מצטער הוא על שאין באפשרותו לקיים
 רצון בוראו. לא כן העובד את בוראו
 כעבד שעושה מצות אדונו, הרי אם נמנע
 ממנו לקיים מצות השי"ת, אינו מצטער
 בלבו על זה, ואדרבה לעתים גם שמח
 בלבו על שנפטר ממנו העול.

ובמובן שתכלית האדם בעולמו, היא
 לעבוד את ה' מתוך שמחה
 ורצון וטוב לבב, ועל ידי זה יחבב וירדוף
 אחר קיום מצות השי"ת, וכשלא יעלה
 בידו לקיים מצות ה', יצטער צער רב
 על זה. ובעל חובת הלכות ביאר
 באריכות (שער נטמן פ"ד) שעל האדם
 לדאוג דאגתו הרחנית, ואם דאגתו היא

דאגה רוחנית, עליו להרבות דאגתו, כי
 בדאגה זו מראה עו חפצו לעשות רצון
 קונו. לא כן אם דאגתו היא דאגה גשמית,
 ימעט האדם מדאגתו, כי אין לדאגה זך
 שום חפץ ותכלית.

ובזה מובן שפיר מה שאמר רבי עקיבא
 (נרכח ס"א ע"ג) לתלמידיו בשעה
 שהוציאו אותו להריגה, ושאלוהו
 תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל
 ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך
 אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבוא
 לידי ואקיימנו. והיא כמו שאמרנו, שרבי
 עקיבא שהיה עובד את ה' באהבה
 ובשמחה, היה מצטער כל ימיו מתי יבא
 לידו דבר זה שיעשה בו רצון הקב"ה.

והנה אצל המלאכים לא שייך דרגא זו
 לעבוד את ה' כבן, כי המלאכים
 אינם עושים רצון קונם אלא כשהם
 מצטווים, ועל זה אמר הכתוב (מחלס נ,
 ט) גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול
 דברו, כי המלאכים אינם עושים דבר
 השי"ת, אלא כשהם שומעים קול דברו.

ולפי זה יבואר היטב למה לא הביא
 הקב"ה אורחים מיד, אלא המתין
 עד שנצטער אותו צדיק. כי מגודל מעלתו
 של אברהם אבינו הצטער על שלא הגיעו

16 ובוה מיושב למה הי' אזכרה אצינו ע"ה
 מצטער כשלא היו לו אורחים, שאינו
 הימא העבודה שלו רק קיום המלצה לחוד,
 או אין על מה להצטער אם אין אורחים, חלל
 כאשר הימא המטרה לפרסם מלות עשיית
 * חסד בעולם שפיר הי' אזכרה אצינו ע"ה
 מצטער שאין ציכולמו להציא לידי גלוי עוד
 חסד, שזה הוא ענין לעצמו, ואין לו קשר כלל
 אם יש אדם שצריך עכשיו לקבל את החסד.
 ויש חולי להוסיף שע"י פעולה זו של חסד
 שעשה אזכרה עם המלאכים נגרם עקירת
 סדום, שהם היו המתנגדים לעבודת החסד,
 וע"י המסירות נפש לפרסום החסד שהיה
 לאזכרה אצינו, נגרם עקירת המרכבה
 לטומאה מארץ ישראל.

ויש ללמוד מזה לימוד גדול בעניני עבודה
 השי"ת, כי יש בכל פעולה טובה צ'
 ענינים, יש המלצה כשלעצמה שמלצה לעשותה,
 ויש בכל מלצה ענין של 'ללמד' לאחרים שצריך
 לעשות כן, (עי' אגלי על בהקדמה ענין הד' חלקים
 בכל מלצה), ענין של פרסום המעשה הטוב
 שעל ידי זה גורמים לאנשים אחרים להתחוק

ולעשות גם טוב, וכמו שאזכרה אצינו ע"ה
 עשה חסד כדי להרגיל מדת החסד חלל עני
 אדם. וכמו שאלל אזכרה אצינו ע"ה הענין
 נשמה מתמת שהימא המתנגדות למדת החסד
 נאווו דור, ולכן המליות לעסוק בחסד הי'
 אפילו צעת חליו, כן בכל דור ודור הדברים
 המוחמים מחייבים שהאדם יעסוק בזה יותר
 ונפרהסיא יותר כדי לחזק אותו הענין גם
 חלל אחרים. ואחד מהענינים הצריכים חיזוק

18 חיי וירא משה

ונראה דהנה אמרו חז"ל (צ"צ י ע"א)
 בשעה שישראל עושים רצונו
 של מקום נקראים בנים, וכשאין עושים
 רצונו של מקום נקראים עבדים, ולכאורה
 קשה להלום דברי חז"ל אלו, מה שאמרנו
 כשאין עושים רצונו של מקום נקראים
 עבדים, הלא גם עבד עושה רצון אדונו,
 ומי שאינו עושה רצון אדונו אינו עבד,
 * ואם כן כשאין ישראל עושים רצונו של
 מקום, האין נקראים עבדים.

אלא נראה בבואור הענין דבוראי
 בשניהם עושים רצונו של מקום.
 ומה שיש מהם נקראים בנים ויש מהם
 הנקראים עבדים, כי יש מהם שמקיימים
 תורה ומצותיה בדרגת בן, כמו שבן
 מקיים מצות אביו, שמקיימו ברצון
 וברגשות הלב בכיסופין ודביקות, והם
 נקראים בנים, והם נקראים עושים רצונו
 של מקום, כי מה שמקיימים מצות
 התורה, הוא כדי לעשות רצונו יתברך,
 ולעשות נחת רוח לפניו יתעלה.

אורחים, ואין בידו לקיים מצות הכנסת אורחים. וביקש הקב"ה להראות ענין זה לכל באי עולם, גדלותו של אברהם אבינו, שמצטער כשאין עולה בידו לקיים מצות הבורא יתברך. ואז הוכח לעין כל,

שאברהם עובד את בוראו מתוך אהבה יתירה, בדרגתו של בן לפני אביו, שמבקש לעשות נחת רוח לפניו בכל עת. וכשראה הקב"ה שהוא מצטער על שלא הגיעו אורחים ואין בידו לקיים מצות הכנסת אורחים, הביא הקב"ה אורחים אליו.

והנה ענין הכנסת אורחים הוא להנות את האורחים בדברים שאין לו, ובעת שהאדם עובד את ה' בבחינת עבד, אין בידו להנות את המלאכים, כי גם המלאכים הם בבחינת עבדים, ובודאי שעבודת המלאכים גדולה מעבודת האדם. רק האדם שהוא בבחינת בן, הוא יש לן בידו להנות את המלאכים, בדבר שאין בהם. ולכן לאחר שאברהם הגיע למדינה זו לעבוד את ה' בבחינת בן, יש בידו להנות את המלאכים.

ואם כן שפיר קיים אברהם אבינו מצות הכנסת אורחים כשהכניס את המלאכים לביתו, כי נתן להם דבר שלא היה להם, ולימדם דרך חדש בעבודת ה'.

ובזה יתבארו דברי המדרש (שמו"י פ"ח טו) כשעלה משה למרום לקבל את התורה, ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה, לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם, שנאמר (מטלס טו) לקחת מתנות באדם, ואין אדם האמור

כאן אלא אברהם, שנאמר (ישע"י טו) האדם הגדול בענקים.

ויש לעיין מה שהשיב להם לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו, וכי מה תשובה היא זו, על מה שאמרו להקב"ה תנה הודך על השמים. וכי משום שירדו אצלו המלאכים ואכלו בתוך ביתו, יתנו את התורה על הארץ.

ולפי דברינו יתבאר שפיר, שאמר להם הקב"ה, מכיון שהכניס אתכם לתוך ביתו וקיים מצות הכנסת אורחים, על כרחך שהיה בידו דרגא שלא היה בידכם, והיא עבודת השי"ת בדרגת בן, ומכיון שכן ראוי הוא לקבל את התורה.

והנה הקב"ה משלם לאדם מדה כנגד מדה, על כן עתה לאחר שהוכן שעובד אברהם את הקב"ה בדרגת בן, ראוי ליתן שכרו שיוולד לו בן.

הרמ"ק ביאר שצריך האדם להתדמות לבוראו (תומר דבורה פרק א). מדותיו של הקב"ה הוא להטיב לזולתו, כמו כן צריך האדם להטיב לזולתו, וכמו שהקב"ה אינו נהנה ממה שמטיב עם הבריאה שהרי הכל שלו ומטיב עמהם רק משום שרצונו להטיב ואינו מקוה לקבל שום תמורה מן האדם. כ"כ צריך האדם להטיב לזולתו מפני רצונו להטיב עם אחרים ללא שום סיבה אחרת, וללא תקות שכר או תשלום אחר תמורת הטבתו עמו. איתא בחובות הלכות "וכבר נראה ממה שהקדמנו, כי כוונת כל מטיב לזולתו מבני אדם הוא לתועלת עצמו תחלה ולקנות קישוט נאה לעוה"ו או לעוה"ב, או לדחות צער מעל נפשו, או לתקנת ממונו, ואין כל זה מונע משבחם והודאתם מיראה ומאהבה אותם ומהשיב להם גמולם, אע"פ שהטובה ההיא שאולה בידם, והם מוכרחים להטיב בה, כאשר זכרנו, וטובתם אינה תמידית ולא נדיבותם נמשכת, וחסידיהם מעורבת עם כוונת תועלת נפשם או לדחות ההיזק ממנה" (פתיחה לשער עבודת האלהים). מבואר ששורש הטבת אדם לחבירו הוא בתקוה לקבל איזה דבר תמורתו, הן טובת האב על בנו, וטובת הארזן על עבדו, וכן טובת העשיר על העני הוא בכונה לקבל איזה דבר תמורת הטבתו, ולפעמים מטיב עם זולתו אפילו בלא תקוה לקבל בעדו שום דבר תמורתו רק קשה עליו לראות שחבירו טובל עניות או איזה צער אחר לכן מטיב עמו להקל על עצמו.

ההרצה לבחון עצמו כשמטיב לזולתו היא בכוונה להתדמות לה' או רק להקל מעליו צרת הנצטרכים, יטיב לחבירו באופן שחבירו לא ידע מזה ולא יכול להחזיק לו טובה שהרי אינו יודע מי הוא בעל הטובה, או באיזה אופן אחר שלא יהיה אפשר לקבל תמורתו, זהו ההבחנה לידע אי מעשיו הם להתדמות לה' או להקל מעליו משאת חבירו.

אברהם אבינו עסק כל ימיו בעשיית חסד אבל לא היה ידוע אי היתה בתכלית השלימות פי' להטיב לזולתו ולהתדמות לה' או להקל מעליו עול הנצטרכים, עד שהאכיל את המלאכים, ממעשה זה שהטיב עם המלאכים. מוכח שכוונתו היתה רק להטיב לזולתו ולהתדמות למדותיו של הקב"ה, מפני שהמלאכים לא היו צריכים לחסדו, לא היו רעבים וצמאים ולא היו צריכים לאכל ולשתות. חסד זה היה בתכלית השלימות שהם לא היו צריכים להחזיק לו טובה, וגם לא היה מקום לומר שאברהם ריחם עליהם להשלים צרכיהם מפני שקשה לו לסבל צרתם, כמו שכתב בעל חובות הלכות שלפעמים מתחסד עם חבירו מפני שקשה עליו לסבול צרת חבירו, שהרי המלאכים לא היו צריכים כלום, ומבואר שאברהם ידע שהם מלאכים, נמצא חסד זה היה חסד לשם חסד מפני שרצה להתדמות למדותיו של הקב"ה להתחסד עם זולתו אלא שום תמורה, בעבור מעשה זה "חסד לשם חסד" זכה לכל הגי דברים.

[קובץ שיחות ח"ה שער שלישי מאמר אחד קראתיו]

Hashem saw how aggrieved Avraham was that no visitors were coming, He sent angels to him in the form of men.

Avraham's conduct teaches us a basic premise of *chesed*, kindness, namely, that Avraham desired to perform *chesed* even though there was no one in need.

Fulfilling another's needs is not the only reason we must perform acts of *chesed*. The Torah (*Devarim* 28:9) commands us, "והלכת בדרךיו", *You shall go in His ways*," and Chazal (*Sotah* 14) explain that we must emulate Hashem's attributes. *Rambam* (*Sefer HaMitzvos* 8) teaches that one of these attributes is *chesed*. Just as Hashem does *chesed*, so too must we perform acts of *chesed*. Yet emulating Hashem's *chesed* not only obligates us to do *chesed* because Hashem does so, but also obligates us to emulate the manner in which He does *chesed*. Prior to creation, there were no creatures who needed *chesed*. Hashem, however, desired to bestow *chesed*, and creating the world provided a means to satisfy that desire. Emulating Hashem thus requires us to do

chesed not only because someone is in need, but also because we desire to perform acts of *chesed*. Even at times when one aspect of *chesed*, namely, *loving one's fellow as oneself*, is not applicable, the other aspect, *והלכת בדרךיו*, is ever present.

Despite the lack of guests, Avraham still desired to do *chesed*, and when Hashem saw the extent of his craving — a craving that emulated Hashem's — He sent angels to fulfill his wish.

"לכשיבוא אותו היום שכתוב בו (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור".

(בראשית רבה מה, ח)

"הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראונו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים" (רש"י על פי בבא מציעא פו:)

לפי פשוטם של דברים, אומר הגר"א קאהאן זצ"ל בספרו "נחלת אליעזר", כוונת הדימוי שבדברי המדרש, לסבר את האוזן בדבר גדול הנסיון שבו עמד אברהם אבינו באותה שעה. אולם ביתר העמקה יש לומר שיש כאן רמז להגדרת מהות הנסיון, שממנה יופק לקח חשוב בעניין עבודת ה', שכן הפסוק המובא מספר מלאכי, עוסק במשפט הרשעים לעתיד לבוא. ביום הגדול ההוא ייחרץ דינם ויידחו כל האמתלאות והתירוצים בדבר ההימנעות מקיום המצוות כהלכה. נסיון "בחום היום" של אברהם אבינו, יכול ללמדנו פרק מאלף באופן שבו ייבחנו מעשי האדם לכשיגיע "היום בא בוער כתנור".

הבחינה האמיתית לביור מדיגת האדם בעבודת ה', משתקפת מתוך מעשיו של אברהם אבינו בנסיון דגן. כי לעולם אין איכות המעשים נמדדת על פי גדולתן ורוממותן של האדם בעת קיום מצוה בתנאים רגילים. שכן כל מה שהוא עושה בזמן כזה, אינו אלא פירעון חובותיו לבורא יתברך. המבחן האמיתי לאיכות המעשים הוא דווקא בשעה שמצד הדין הוא פטור מהמצוה, כאשר הוא אנוס ואינו יכול לקיימה. אר"א תגלה מדרגתו על ידי האופן שבו יתייחס אל עובדת היותו פטור. האם הוא יקבל זאת בשמחה באירת "ברוך שפטרני", או שמא יצטער וידאג ויאמר "אימתי תבוא לידי ואקיימנה".

כאן אנו רואים את המבחן האמיתי של אדם גדול ובעל השקפה בהירה ביותר בעבודת ה'! אנו נתקלים במקרים רבים שבהם קשה לנו לוותר על מנעמי חיים גשמיים, למען קיום החיים הרוחניים והמצוות, ואילו אצל אברהם אבינו ראינו שאף מתוך אנוס גמור הוא מוותר על מנעמי החיים הגשמיים ואינו מוותר על קיום החיים הרוחניים והמצוות. זהו, כאמור, פשר ההשוואה למשפט הרשעים לעתיד לבוא, שכן הפסוק המובא מספר מלאכי, מדבר במשפט הרשעים אשר לא קיימו את המצוות. אמנם יהיו להם הסברים רבים על הימנעותם מקיום המצוות, אולם הנביא דן אותם על מנחת הנפש ושביעות הרצון שהיו מנת חלקם כאשר נמנעה מהם עשיית המצוות. רעיון זה מוצאים אנו במאמר הגמרא בתחילת מסכת עבודה זרה (דף ג, א), כאשר בתגובה על תביעת אומות העולם לקבל שכר מהקב"ה, יציע להם הקב"ה נסיון של ישיבה בסוכה. הגמרא מתארת שם את אשר עתיד להיות: "מיד כל אחד נטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא". והגמרא מוסיפה שאמנם מצטער פטור מן הסוכה, אך לא היו צריכים לבעט בסוכה. נמצא שהנסיון לא היה בעצם הנכונות לבנות סוכה ולשבת בה, אלא בהתייחסות למצוה כאשר נפטרו מלקיימה.

ביור זה קובע ומבהיר לעין כל את האמת, ומבליט את מעלת כלל ישראל. כאשר הם נפטרים ממצוה מסיבה כלשהיא כעין נסיון הסוכה, הם מביעים צער ואכזבה על שלא זכו לקיים את המצוה, כדרכו של אברהם אבינו אשר סלל בפנינו את דרך האמת.

אומר הגר"א מ בלאך זצ"ל בספרו "פניני דעת", שכאשר נתבונן ונעמיק בעניין מידת החסד שהיתה לאברהם, יובן לנו כל נושא החסד באופן שונה לחלוטין מכפי שהורגלו בני אדם לחשוב. כי עניין החסד מצטייר בעיני העולם הרחב, וגם אנו מושפעים במידה מסוימת מתפיסה זו, כמידה שנקודת המוצא שלה היא התועלת שהיא מביאה לזולת, כי לתיקון החברה בעולם מן הראוי לדאוג שהעניים לא יסבלו יותר מדי, ולכן יש לסדר עבורם עזרה ומחיה, שכן אם הם לא יהיו מסודרים, תופרע מנוחת החברה. אולם אילו היתה אפשרות לסדר את סדרי החיים של החברה העולמית בלי צדקה וחסד, לא היינו נזקקים כלל לעשיית חסד. זוהי, כאמור, תפיסת העולם בנושא החסד.

אבל התורה, תורת חיים, מלמדת אותנו שמידת החסד הינה מידה הנדרשת בראש ובראשונה לעושה החסד בעצמו. גם אם מקבל החסד הנהנה בסופו של דבר, מכל מקום תכלית המידה הטובה הזו היא תיקון נפשו של הנותן. לכן השתוקק אברהם אבינו לעשות חסד אף על פי שלא היו עוברי דרכים ולא היה מי שיוזקק לחסדו. זאת משום שכאמור מעשה החסד היה דרוש לו לעצמו, כדי להגיע לשלימות אמיתית.

זהו מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לד, ח): "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית". לא רק מחמת שבעל הבית יזכה על ידו לחיי העולם הבא, כשכר על הטוב שגמל עמו, אלא משום שעבודת החסד דרושה לבעל הבית לצורך עצם שלימותו.

לאור דברים אלה, מקבל עניין החסד מבט שונה לחלוטין ממה שמקובל בעולם, מבט המעלה את ערך כל העניין למדינה נעלה ומרוממת.

הנה לכאורה מה הי' לו לאברהם להצטער על שאינם יוצאים ובאים, האורחים העניים הזקוקים לחסד ולתמיכה, הלא במקום שאין עניים מצויינים שם, אין מן החובה לייצר ולהמציא עניים, כי תכליתה של הצדקה להיטיב למקבל העני ואם אין כאן כאלה שמזדקקים לתמיכת בודאי שהמצב הוא מצוין ואין חיוב תכף לתת ולהיטיב.

אמנם לא כן משמע דעת חז"ל הנ"ל: דוקא מכאן יש לנו ללמוד שתכלית הצדקה אינה חד-צדדית, מכוונת רק לטובת המקבל, כי אם בעיקר מכוונת הוא לצד הנותן את הצדקה, כי התורה ניתנה לצרף את תבריות, כל מצוה ומצוה הן בחיובה והן בשליליותה, עשה ולא תעשה, הוא נגד תיקון הנפש כנגד רמ"ח איבריו של האדם, והנותן צדקה, ביותר משהוא מייטיב להעני הרי הוא מייטיב ומנקה את כוחות נפשו ומחשבתו לעדנם ולשפרם ולצחצחם עד שיהיו רגישים לכל כאב וצער הזולת.

ובפעולה כזו האדם מתרומם ביותר ומתגבר בהכרת ואהבת ה', מתעשר באושר הגדול של אהבת יצורי השם ית', ומתמעט באהבת האנוכיות הגסה.

וצערו של אברהם אבינו מלבד גאון טוב לבבו ודאגתו לרגלי העניים, אלא שצערו הי' גם בגלל העדר והפסק ההזדמנות של ליטוש נפשו על ידי נתינה והשפעה.

ידוע ידע אברהם עד כמה שלהיטותו אחרי פזר נתן לאביונים הועילה גם להיטיב לנפשו הוא, עד כמה שאהבת-הבריות הוסיפה לו קומה על קומה באהבת השייית, ואהבה זו במדת התגברותה והתעמקותה הלכה הלך והתגעגע, הלך והשתפך על יצורי כפיו של הקב"ה, הבריות הללו

שביניהם יש הרבה עלובים בחומריות ובנפשיות, ומה עזה היתה תשוקתו של א"י ע"ה להיטיב עמהם, וממילא להיטיב את נפשו הוא, לכבודו של המלך הגדול יוצר כל העולמות.

וזש"א ז"ל שהכתוב "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד" (משלי כא, כא), מוסב על אברהם אע"ה (יעו"ב ב"ר פי יג).

ומדת אהבתו לבריות העידה לו מה הוא מצבו ועמדתו באהבת השם, התשוקה להיטיב לבני האדם, עבדיו ובריותיו של הקב"ה, שימשו לו קנה-מדה ובחינה להכרת ודעת מדרגתו באהבת השייית, ולא יתכן לאהוב את המלך מבלי לאהוב את עבדיו, ואם ח"ו שהאדם אינו אוהב את הנבראים עבדי ה' הרי הוא מכת שונאי ה'.

ומצאתי לזה יסוד. "צור זה אברהם, יעתק ממקומו, פנה ממקומו, לפי שחרב מקומה של סדום, פסקו העוברים ושבים, ואמר מה אני מפסיק צדקה מביתי, הלך ונטע אוהל בגרר" (ב"ר פי ג).

ועוד סיוע לזה הרעיון: כשהמלאכים באו להפוך את סדום, אחר שנתארחו בביתו ובישרוהו על יצחק, והם השקיפו על סדום, וגוי, הלא כבר ידע אברהם שמלאכים הם ולא אנשים אי"כ לשם מה ללוותם? וכי מלאכי השרת זקוקים ללוי ולשמירה?

אלא גם בזה אנו רואים שמעשה החסד של אברהם לא היו נובעים רק מפאת ההשקפה הצרה שצדקה זהו ענין רק לעני המדוכא המקבל בלבד, אלא זהו גם ענין של שיפור והודככות של "הנותן" בעיקר, והוא ליוה את המלאכים לשום תיקון עצמי, לשם ליטוש המדה של אהבת הזולת וההטבה לזולתו, מדה שהיא מושפעת וחוזרת וגומלת לעושה תיקון לנפשו.

"(אור הנפש" מתוך מאמר "התורה ניתנה לצרף את הבריות")

שלעתידי תיפקחנה עיניים עיוורות ויראו כולם ההבדל בחוש בין השונה פרקו מאה למאה ואחת, וההבדל או לעתיד יהא כל כך מוחשי בדיוק כמו שעתה בזמן הזה כשאין לנו הבחנה וראייה אמיתית עם כל זה יש לנו הבחנה מוחשית בין עובד אלקים דהיינו השומר מצוותיו לאינו עובד דהיינו בעל עבירה ומחלל התורה. ואם כן אין כוונת הפסוק לקרוא לשונה מאה פעמים שאינו עובד אלקים, וכאמור שם בגמרא: "עבדו ולא עבדו" תרומתו צדיקים גמורים, אם כן המדובר הוא ב' צדיקים גמורים, אלא שלעתידי תהיה ההבחנה בין מדריגות הצדיקים עצמם, בדקויות שבדקויות כל כך פשוטה ברורה כמו שעתה בעידן הגלות ישנה לנו הבחנה פשוטה בין החוטא לשומר מצוות.

והעניין כנ"ל, והשונה פרקו מאה ואחת אינו עליון על חבירו רק בשביל אותה פעם נוספת, אלא אותה פעם נוספת מגלה מהות אחרת וערך אחר שבקרב לתורה, כך שגם המאה פעמים שלכאורה בהם שווים שני הצדיקים - בעצם אינם שווים, אלא האחד גילה התייחסות וערך מיוחד לכל עבודתו יותר מחבירו.

וזה הביאור בגמרא שם ששאלת היאך צדיק בשביל פעם אחת פחות נקרא לא עבדו, ומתוצאת, צא וראה משוק של חמרין שעל נשיאת עשר פרסאות נוטלין זוז ועל נשיאת אחת עשרה פרסאות נוטלין ב' זוזין, וקשה, מה היגיון הנמשל בזה לשונה פרקו מאה ואחת על השונה פרקו מאה בלבד, אלא כאמור דכשם שאם עבר החומר את העשר פרסאות ישנו כבר מחיר אחר כי זהו מושג אחר, והתשלום זוז נוסף הוא אינו רק בשביל הפרסא הנוספת אלא על כל האחת עשרה, כן הוא השונה מאה ואחת זה אינו שיש כאן אחת נוספת בלבד, אלא זהו מושג אחר, ששופך אור גם על המאה הקודמים להחשב בעלי מהות אחרת לעומת אותו אחד ששנה מאה פעמים בלבד.

36

ובשביל כך המשכיל לא יקוץ בזמנים הקשים ובהתקפות הנסיגות, כי יתבונן שבעצם אינו מרויח כאן באם יעמוד בניסיון להחשב כגבור אך ורק בשעת עמידתו בניסיון בלבד, אלא בכך ישפוך אור על כל עבודתו גם בעידן השלווה והרוגע, שתחשב לעבודה בעלת משמעות מיוחדת וערך אחר לגמרי מהאחר שעובד כמוהו בשעת השלווה ורק לא מצליח לעמוד בעתות ניסיון.

ומעתה יובן מה ששאלנו לגבי אברהם אבינו, אברהם אבינו עליו השלום כל ימיו עסק בהכנסת אורחים מתוך עושר וכבוד, שהרי היה עשיר גדול וכנאמר (יג, ב): "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובוזהב", ועונגו היה להאכיל את הבריות, ובפרט שהרי אברהם הוא איש החסד ומסתמא זה היה טבעו לתת ולהעניק, ובמה אפוא יודע שהיה עושה מלאכתו זו גם מתוך קושי ומסירות נפש, וכאמור הצדיקים אוהבים שעות קשות של ניסיון כי רק אז מראים הם מסירותם למצוות, ולהזדמנות של קושי כזה ציפה אברהם אבינו, ובדרך שאדם הולך מוליכין אותו, לכך עשה הקב"ה רצון צדיק ע"מ לתת ערך לכל מעשה האש"ל שלו כל עשרות השנים שעברו להחשיבם כמעשים של מסירות נפש, לכך מתחילה רצה הקב"ה שלא להטריחו באורחים מפני חוליו, וכשראה שאברהם מתעקש לזמן אורחים, אוי "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו", וכשראה הקב"ה כך לא מנע ממנו חפצו זה, לכך השאיר הבורא החמה בתקופה והשאיר לאאע"ה כואב בחוליו, ובאופן זה זימן לו אורחים לכלכלם במצב של חמה בנתיקה ובמצב של חולי, אחר שזה היה חפצו ונתעקש על כך, ובוה נתחסד עמו הבורא חסד גדול ועצום להחשיב לו

עבודתו כל עשרות השנים שעברו, וכן כל עשרות השנים הבאות שיעסק אברהם בהם בחסד - שיעלה לו כאילו ועשאו במסירות נפש ומתוך קושי.

37

יד. הצדיק הינו בדרגת "צדיק" על שם שעת הנסיון, אולם תואר זה הולמו לעולם גם לאחר שפגה תקופת הנסיון

וכדוגמת יוסף הצדיק, איתא בזה"ק, מדוע דוקא יוסף נקרא בשם צדיק, וכנאמר "על מכם בכסף צדיק", ולא אחר משאר השבטים? ותירץ, כיון שעמד בניסיון של אשת פוטיפר. ונתבונן! הרי נסיונו היה שעה אחת, ובאותו רגע נתגבר "יניס ויצא החוצה", ובשביל כך זכה לתואר זה כל ימיו ולכל הדורות הבאים ולנצח נצחים בעולם הבא, והכל בשביל שעה של ניסיון, והענין כנ"ל לפי ששעה זו שיקפה את מהותו לדורות.

רע"ט

31

ויש להבין, דמאחר שראוהו הקב"ה מצטער ויושב על פתח אהלו כחום היום לאורחים, הלא היה אפשר למעט בנס - והוא להשיב החמה לנתיקה, ואו היו בני אדם יוצאים מבתיהם ומזדמנים לו אורחים - בני אדם ולא מלאכים, והיה אברהם אבינו זוכה לקיים מצות הכנסת אורחים בבני אדם, שהיא מצוה מעולה יותר מאשר במלאכים, ולמה השאיר החמה בתקופה והוצרך לנס שיבואו מלאכים בדמות בני אדם? ואם משום שהיה אברהם חולה ולא רצה הקב"ה שיטרידוהו אנשים רבים בחוליו, הרי היה אפשר לרפאותו מיד מחוליו, ומה שעשה המלאך מהג' מלאכים שבא לרפאותו באותו יום - היה עושה הקב"ה מיד, ולמה השאירו בחוליו ואת החמה בתקופה והוצרך בזה לקיים הכנסת אורחים מתוך צער, ובמלאכים בלבד ולא בבני אדם שהוא יותר מצוה?

מבחן האדם היא שעת הקושי והניסיון, וזו תכלית בריאת האדם לעבוד ולעמוד בניסיון כמבואר ב"מסילת ישרים" פ"א, מדרגת מהותו של

האדם נמדדת בעיות קושי להיבחן אם גם אז אוחז הוא בעבודתו ואינו מרפה ממנה, אברהם אבינו מקיים היה מצוה הכנסת אורחים כל ימיו, עתה נזדמן לו לקיימה מתוך קושי, אלא שעדיין יש להבין דמעיקרא מאי סבר להוציא חמה כדי למונעו מאורחים, ולא להביאו לידי ניסיון של קושי, ואילו לבסוף זימן לו אורחים?

32

ג. כשעומד האדם בניסיון זהו מעמדו ומדריגתו גם כשאינו בשעת הנסיון

שני בני אדם שקדנים בתורה וקבועים בתפילה, והנה אירע איזשהו אירוע שהוצרכו אותם הבני אדם משום כך להתאחר בזמן משכבם הרגיל, והלכו לישון בשעות המאוחרות של הלילה, ועקב זה למחרת אחד קם לתפילה והשני לא, או עקב הטורדה כל שהיא אחד הגיע לקביעותו לתורה והשני לא, ובסך הכל במשך שנה שלמה נסתכם שאחד בא כל יום לתפילה ולתורה והשני חיסר פעמיים או שלוש, ובכך לנו נדמה שאין הבדל גדול ביניהם, וכי למה נחשב יומיים בשנה שהאחד בא הגם טרדותיו והשני נפקד מושבו.

33

אולם אין זו הסתכלות נכונה, אין ההבדל ביניהם יום או יומיים בשנה, אלא כל יום ויום שבאו שניהם להתפלל וללמוד זה מהות וערך שונה לחלוטין בין האחד לחבירו, שעות הקושי והטרידה שאירעו להם יומיים בשנה והאחד עמד בהם והשני לא - הרי אותו שעמד בהם גילה ערך חשוב והתייחסות מיוחדת לתורה ולתפילה, והשני שבשעת קושי לא עצר בנפשו להתמיד כהרגלו - גילה ערך פחות לתורה ותפילה, אי לכך גם בזמנים השלווים והרוגעים שראינום שניהם עובדי ה' ומתמידים בתורה ותפילה אין ערכם שווה כלל, שעת הקושי והניסיון גילתה שאצל העומד במבחן, התורה והתפילה הינם בתוך מעיו ומוכין הוא למסור נפשו עליהם, והשני גילה שאכן הוא אוהב תורה ותפילה אולם אין הוא מוכן למסור נפש עליהם, אם כן גם בזמן השלווה - כאשר לנו נראה לעין כאילו ואין הבדל ביניהם - בעצם שונים המה מדריגותיהם לחלוטין זה מזה.

34

ג. כל עמידה בניסיון שעומד אדם, מעלה הוא בכך את מהות מדריגתו, ואף שאין הדבר מוחשי בעוה"ז - לעתיד יומחש הדבר בבירור גדול

ולפי זה יובן היטב דברי הגמרא (תגינה ט' ע"ב) שדרשה על הפסוק: "ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, והוא תימה גדולה, היאך ניתן לקרוא לשונה פרקו מאה פעמים - שאינו עובד אלקים, והלא הלוואי ששנה אנו פרקנו ארבע וחמש פעמים?

אלא אפשר הביאור ככוונת הפסוק הוא על דרך שביארנו קודם, דהיינו, לנו נראה ומוחש הבדל בין עובד אלקים ללא עבדו, כגון בין שני בני אדם אחד שומר מצוות ואחד עובר עבירות, אזי אנו גם בעינים הבשריות שלנו נבחין פשוט שזה עובד אלקים וזה לא. אולם לנגד עינינו אם נראה שני גאונים וצדיקים, ויאמרו לנו אחד שנה פרקו מאה פעמים והאחד מאה ואחת, בוודאי שלא נבחין בשום הבדל ביניהם, ונחלוק לשניהם כבוד הראוי לכבוד תורתם ללא שינוי, אולם אומר לנו הנביא,

ההבדל שבין עולם הזה ועולם הבא אינו אלא במהותו של 'השמש' בהתגלותו, בעולם הזה הוא מתברר כדבר שאין בו ממש, ואילו בעולם הבא כולו אור מתוק וערב.

הוצאת חמה מנרתיקה

אמור מעתה שעם הסרת הכיסוי לעתיד לבא כשהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, יגלה ויראה הערך האמיתי של השמש בשתי הבחינות גם יחד. "ולעתיד הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה, גם את החמה הגשמית דהיינו העולם הזה, וגם את החמה הרוחנית שהוא אור הגנוז נועם עולם הבא" (ארץ צבי שם).

העולם על כל עניניו יתפש או במושגיניו בצורה אחרת לגמרי, כל הדברים שהיינו חושקים ורודפים אחריהם יתגלו כדברים ריקים חסרי תוכן וערך. כשלעומת זה הדברים שעתה אין נפש האדם מחמדתן יופיעו במלא אור נועם והדרם, אשר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות ד רי), כדברי הרמב"ם בפירושו משנת (עוקצין ג יב) "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות": "אילו נקבצו כל תענוגות העולם

הזה לכל שנויי מיני התענוגות, והוכפל אותו המקובץ שלש מאות פעם ועשר פעמים, גם אז יהיה העונג שיגיע לאחד הצדיקים לעולם הבא כמוהו" וכי.

ואז בעצם הדבר הזה יהיו הצדיקים מתרפאים ומתעדנים, והרשעים נדונים ומצטערים. "צדיקים מתרפאין בה בראותם כי עשו והצליחו בעולם שכולו הבל, לזכות בו לעולם שכולו ארוך, ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך - והרשעים אוכלים את בשרם בראותם כי רע ומר עזבם את ה', שהחליפו עולם מלא עדן ועונג בעולם שכולו הבל ואין בו מועיל, וזה עבורם העונש היותר גדול, ואין גיהנם גדול מזה" (ארץ צבי. וע"ע בעש"ט בראשית פא).

עולמך תראה בחיך

יתירה חיבתם של הצדיקים שהטעימן הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין העולם הבא, וכבר בחיים חיותם זוכים הם להיות בני עולם הבא.

כי 'עולם הבא' שכולו רוחני, אינו 'מקום' מסויים, כי אם 'מצב' של השראה מרוממת להיות יושב ונהנה מזיו השכינה. וממילא מצד המציאות אין שום מניעה מלהיות בעולם הבא הן בעודנו חי בגופו בעולם הזה, אלא שבדרך כלל אין זוכה לכך כי אם לאחר פרידת הנשמה מן הגוף. אבל הצדיקים הגדולים שזככו את גופם הם בני עולם הבא גם בעודם חיים ושוכנים בעולם הזה.

40 וכבר משלו צדיקים (שיחות הר"ן ו) משל למה הדבר דומה. "היצר הרע דומה כמו מי שהולך ורץ בין בני אדם, וידו סגורה ואין אדם יודע מה בתוכה, והוא מרמה בני אדם ושואל לכל אחד, מה אני אוצן? ולכל אחד נדמה כאלו הוא

אוצן מה שהוא מתאוה, ועל כן הכל רצים אחריו, כי כל אחד סובר שיש בידו מה שהוא חפץ. ואחר כך הוא פותח את ידו, ואין בה כלום. כמו כן ממש היצר הרע, שהוא מרמה כל העולם והכל רצים אחריו, ומרמה לכל אחד ואחד עד שנדמה לכל אחד ואחד כאילו יש בידו מה שהוא חפץ. כל אחד כפי שטותו ותאותו, ואחר כך בסוף הוא פותח את ידו ואין בה כלום, כי אין מי שימלא תאותו אצלו".

41 במובן זה יש לראות כל הבלי עולם הזה כדמיון לנרתיק המכסה את כדור השמש, שעם הסרת הלוח והכיסוי, דהיינו כאשר התאוה מתפתחת ומתממשת, אין בידו אלא כדור מנופח מלא אויר וגו ללא שום ממשות הנראה לעין. "והעולם הזה יש לו נרתיק חיצוני שמרהיב את העין, והוא גורם שלא מסתכלים בפנימיותו שאינה כלום והכל הבל" (שם).

עולם הבא - אור הגנוז

42 בהיפוך מזה הוא בענינים הנוגעים לחיי העולם הבא. אלמלי היו הדברים נגלים לפנינו באמיתות מהותם, מי פתי לא יסור הנה לשמוע אל דבר ה' ולשמור מצותיו כל הימים?!"

43 ולכן בשביל להניח אפשרות למשיכת כח הרע בעולם, (כדי ליתן שכר טוב לעושי רצונו שנלחמים ביצרים לסור מן הרע ולבחור בטוב), נגזו אור הבהיר שבשורש השמש, "ולמי גנוז? לצדיקים לעתיד לבא" (תגיגה יב א); "אור זרוע לצדיק (תהלים צו ב), זה אור גדול שכרא הקדוש ברוך הוא כשנברא העולם וגנוז לצדיקים שעתידי להוציאה מנרתיקה" (מדרש תהלים שם). באופן שבעולם הזה השמש הרוחני מכוסה בנרתיק המעיב ומכסה על אור הפנימי שבו. בכך נמצא שהחיצוניות לא מושך, ואילו בפנימיות יש נועם ועדן עלין אשר עין לא ראתה.

הוי אומר ש'הנרתיק' משמש תפקיד דומה בעולם הזה ובעולם הבא, דהצד השווה שבשניהם הוא ליצור מציאות שאינה נכונה, כדי לכסות ולהעלים אמיתיות ערך בחינת 'השמש' שאצל כל אחד מהם. דכמו שבגשמיות מעלים מלכות בני האדם הכרת הערך האמיתי, המקולקל והמגונה, שבתענוגי העולם, כך גם ברוחניות מעלים ומסתיר מהם הערך האמיתי שכנועם התורה והמצוות.

כחום היום. מאד קשה לפי הפשט שהיה לו לכתוב כחום היום בעת החום של יום.

ושמעתי עליו דרש נאה, כחום היום הגדול והנורא דכתיב הנה היום בא בוער כתנור, ולכן אמר המורה (רש"י ז"ל) הוציא חמה מנרתיקה. נימוקי רבינו ישעיה הראשון ז"ל. (פני דור)

39 מסילות בלבכם

44 א"ל צריך לומר שמלבד הסיבה למניעת עוברים ושבים היה בכך גם מטרה כשלעצמה, בכוונה מכוונת להעמיד את העולם במצב הדומה לעולם הבא, "שהקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה" (נדרים ח ב).

עולם הזה - באמת וברמיון

45 לעמוד על כוונת הדברים בנוגע לענינינו, ועל עומק המכוון הפנימי באותה בריאה חדשה דלעתיד לבא, יש להקדים כמה דברים בפנימיות עניינה של החמה ונרתיקה, כפי שזה מסמל את הווי החיים, בין בחיים הגשמיים (עולם הזה) ובין בחיים הרוחניים (עולם הבא), אשר "שניהם נקראים שמש".

46 העולם הזה נקרא שמש, כמפורש בפסוקי קהלת, לפי שהשמש מניע כל הטבע כידוע. וגם האור הגנוז, שהוא שרשו של אור השמש הגשמי (וזה ח"כ קמט א), נקרא גם כן שמש. וגם דעיקר אור הגנוז הוא זיו השכינה, והש"ת נקרא שמש כמו שכתוב (תהלים פד יב) 'כי שמש ומגן ה' אלקים' (ארץ צבי בפרשתנו ח"פ"ה).

47 בעולם הזה אנו מכירים את השמש רק מצד פעולותיו החיצוניות ליהנות מהן בני אדם, בהיותו מאיר ומחמם לארץ ולדרים עליה. ואילו בעצמותו ותוכן מבנהו הוא ידוע לנו ככדור ענק של גז, ללא שום אפשרות אחיזה ומישוש בן.

48 בדומה לזה הם חיי ההנאה של עולם הזה, שהכל רק בחיצוניות, ואילו בפנימיותם ועצם מהותם אין שום תפיסה ואחיזה ממשית. וזאת בגלל שבמציאות האמתית הם הבל הבלים, דברים שאין בהם ממש.

49 ברם דא עקא כי החיצוניות הדמיונית הלזאת מושכת למאוד, ואם האדם אינו משקיע דעתו להתבונן על אפסיות ערכה, הוא נמשך אחריה כצאן לטבח יובל, ורק בסופו אחרי שנפל בפח מוקש יצרו הוא נוכח לראות שהעלה חרס בידו.

כ"י ע"ל ידי שיתקדש אדם בקדושה גדולה, אזי הוא מרגיש תענוג עולם הבא בחייו" (נועם אלימלך בפרשתינו ד"ה או יאמר אשרי תבחר). "דגם בעולם הזה מטעמים השי"ת מעין עולם הבא, והתענוג הגדול שבכל התענוגים הוא לו העבודה בתורה ומצוות, כמו בגן עדן" (אגורא דכלה סוף תצוה).

"זוה" הוא מה שאמרו רז"ל (ברכות יו א): 'עולמך תראה בחיך', שבהגיע האדם למדרגת מאיסת הרע בתכלית, יטעם מתיקות נפלא בתורה ועבודה מהטוב הגמור, והוא נפשי ורוחני מעין עולם הבא טוב הגנוז לצדיקים" (דרך פקודיך מצוה י חלק המחשבה אות ז). "והוא עולמך לשון העלם, מה שנעלם ומופלא ומכוסה [כנ"ל על ידי הנרתיק], תראה בחיך" (דגל ריש פרשת פנחס. וע"ע שם פרשת תצוה ד"ה כי תהיין לאיש, שם ליקוטים ד"ה שחם. נועם אלימלך ריש בראשית. תניא פרק יד).

סיבת הדבר, שהם זוכים עתה לאותו גילוי המיועד לעתיד לבא כשיוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, מובן על פי האמור שכיסוי הנרתיק היינו ענין אור הגנוז לצדיקים מיום ראשון, אשר על זה אמר הבעש"ט שהשי"ת גנוז בתורה (דגל פרשת בראשית בפסוק וירא אלקים את האור).

שלא להטריחו באורחים למדריגה נשגבה זו זכה אברהם אבינו כשנמול. על כך היתה הכוונה במאמר ה' אליו במצות מילה (בראשית יו א): "התהלך לפני והיה תמים", שעל ידי המילה יהיה מההולכים לפני ה' בארצות החיים. והתאים הקב"ה לכך את המצב בעולם הזה, "כחום היום שהוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה", בדומה ללהט היום הבא לעתיד לבא.

והיה המכוון בזה גם להשיג את המטרה "שלא להטריחו באורחים", דהיינו על ידי יצירת פטור ממצוה זו. שכאמור היתה המגמה בהוצאת החמה מנרתיקה להביאו לידי פטור כללי מחמת מניעת האפשרות לקיום המצוה, לא רק פטור פרטי עקב מצב בריאותו. עתה נתחדש לנו עוד, שאין זה רק פטור מחמת הסיבה והמצב של העדר עוברים ושבים, אלא פטור בעיקר חובת קיום המצוה, עקב

היותו נמצא במצב של עולם הבא שאין בו קיום מצוות, אם בפרטיות "כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות" (נדה סא ב), ואם בכללות "מצוות בטלות לעתיד לבא" (שם), "אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה" (שבת קנא ב).

ובלשוננו של הארץ צבי: "והנה אברהם אבינו ע"ה אחר המילה נודרך גופו בכתנות אור באל"ף, כמו חנוך ואלהיו שנכנסו חיים לגן עדן כך היה ראוי ליכנס

או חי לגן עדן וליהנות מזיו השכינה, ולא היה צריך עוד למצוות מעשיות. על כן הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, היינו לאברהם אבינו הוציא את אור הגנוז מנרתיק שלו, להטעימו מפרי מעשיו. שלא להטריחו באורחים, היינו שלא צריך היה עוד להטריחו במצוות מעשיות" וכו'.

כ"י "זיכך עצמו תמיד בזיכוכך אחרי זיכוכך, ולא היה חסר רק המילה, כמו שנאמר 'והיה תמים', שאז נשלם לגמרי בתכלית השלימות, והגיע למדרגת כתנות אור באל"ף, והיה משיג אחר המילה השגה שלימה כמו הצדיקים אחר פטירתן כשנהנים מזיו השכינה. ועל כן לא היה נצרך עוד למצוות מעשיות, כי עיקר המצוות לבוא להשגה זו, וכבר הגיע אברהם אבינו לזה" (ארץ צבי תרפ"ו).

מעתה יוקשה עלינו ביותר הבנת הדברים, מאחר ולא חלה עלינו כלל חובת המצוה, מדוע זה נצטער אותו צדיק על שלא היו אורחים באים?

תשובה לדבר נקבל על פי מה שלמדנו בפרשת נח, במעלתו של

"אברהם אבינו דאקרי חסיד" (זהוהי ח"ג ריו ב), ונתבאר שם באריכות, ד'צדיק' הוא זה שמהדר בקיום המצוות לצאת ידי חובתו בשלמות, אבל 'חסיד' אינו מסתפק במה שק' דורש ממנו, אלא חותר לדעת מה הוא הדבר שמביא נחת רוח ליוצרו, ואין לו קורת רוח בחייו אלא בעשותו את הטוב והישר בעיני ה', אף מבלי שיהא מצווה על כך.

הנה כי כן כחסיד העושה לפניו משורת הדין (רע"ב אבות ב ה-ט) לא ישב אברהם על מי מנוחות בזמן ששורת הדין פוטרנו, אלא ברוב חסידותו רדף להשיג ולקיים המצוה בגדר אינו מצווה ועושה, ועד כדי כך גברה חפצו ותשוקתו בזה שמשאל עלתה בידו היה מצטער.

השתדלות בקיום המצוה

בזה מובן ביותר מה שהביא הקב"ה עליו מלאכים בדמות אנשים, וכבר הערנו שהצור תמים פעלו בודאי לא עשה כאן איזה משחק דמיוני בשביל להפיס דעתו של אברהם, ואם כן איך זה ששלח אליו מלאכים שאינם צריכים לאכילה ושתייה, באופן שאליבא דאמת לא קיים בכך כלל מצות הכנסת אורחים? אלא שבאמת לא היתה המטרה כאן 'קיום' המצוה, כי אם טורח להתעסקות במצוה.

כ"י ישב לו אברהם בפתח האהל 'כחום היום', במצב של לעתיד לבא שאין בו חיוב ומציאות של קיום המצוות, ושם הרי אין באפשרות להביא ולהכניס אנשים מעולם הזה, רק מלאכי עליון. מאידך לא היה ענין להוציאו ממצב זה, ובמלים

אחרות: להשיב החמה לנרתיקה, מאחר וזה מקומו הטבעי אחרי שקיים בעצמו מצות "התהלך לפני והיה תמים" - אלא מה, אם אברהם החסיד צמאה נפשו לאלקים לעשות נחת רוח לפניו, הלא אין לו יתברך נחת רוח גדול מזה גופא שהאדם מתמסר כל כולו לעשות נחת רוח ליוצרו.

זוה"ל כלל גדול בתורה ובמצוות שהמעשה הוא העיקר, לא הפועל יוצא רק עצם הפעולה וההשתדלות. אמנם תוצאה של הכנסת אורחים לא היתה כאן אבל מעשה גדול היה והיה, והיא העולה לרצון לפניו ית"ש.

Prior to his circumcision Avraham was an outstanding tzadik, but after fulfilling the mitzvah of bris milah, Avraham achieved even greater levels of love and enthusiasm for Hashem and the mitzvos. He experienced a previously unrealized surge of passion, excitement, and love for Hashem as if he had a new heart. When the opportunity to fulfill the mitzvah of hospitality with three strangers arose, he

ran to greet them. The secret to the incredible physical strength and energy exhibited by a ninety-nine-year-old man after surgery rests in Avraham's newly energized heart, overflowing with an uncontainable love for Hashem and His mitzvos. When the angels discerned his incredible zeal and passion in performing the mitzvos, they realized that Avraham rose to spiritual heights that were above and beyond their own capacity, at which point the angels acknowledged that "he [Avraham] stood over them."

Avraham's heart, overflowing with love for Hashem and mitzvos, continues to pulsate in the heart of every Jewish soul in every generation. Our task is to synchronize and harmonize the desires of our hearts with the love that throbs in our souls. Our sages put it like this: "The beloved One [i.e., Hashem] wants our heart."¹¹⁷

When we perform the mitzvos with our hearts filled with joy and love for Hashem, we are soaring above the angels!